

Борщук Людмила Михайлівна,
*учитель вищої категорії, вчитель зарубіжної літератури,
української мови та літератури,
Тернопільський академічний ліцей
«Українська гімназія» імені Івана Франка*

МИСТЕЦТВО БУТИ ЛЮДИНОЮ

«Мистецтво бути Людиною» – це тема мого уроку із розділу в програмі зарубіжної літератури для 7 класу «Сила дружби і кохання». Опрацьовуючи із дітьми зміст новели «Останній листок» О.Генрі, найперше поставила за мету формувати моральні, духовні цінності в ліцеїстів. Література ставить екзистенційні питання, і в процесі відповідей на них ми стаємо Людьми. Людство сьогодні, як ніколи, потребує усвідомлення вогню любові. В Ісуса був дерев'яний хрест і золоте серце, а зараз у багатьох золоті хрести й дерев'яні серця. Духовна порожнеча ніколи не пробуджувала любов. Саме це я хотіла донести до учнів.

На етапі мотивації використовую музику (мелодія щастя). Як вид мистецтва вона допомагає розкрити душу людини, її багатство. А людські душі в цей момент порівнюю з вікнами. Вони дуже схожі. Одні вікна зачинені, інші відчинені. В одних прозоре скло, інші зашторені. Одні назавжди розбиті, інші відбивають яскраві вогні. А ще бувають вікна в нікуди... Але у всіх є одна спільна особливість: коли настає темрява, їхня справжня краса відкривається завдяки світлу, що йде зсередини. Тож підсумовую: так і в людей: дуже часто сяйво душі можна побачити лише в темряві. Також звернула увагу на слова Екзюпері: «На світі є тільки одна проблема: як знову дати людству якусь духовну поживу, викликати неспокій духа...».

З метою формування почуття емпатії розповідаю про випадок із шкільного життя Бруно Ферреро. Його однокласником був хлопчик, який завжди носив у кишені дві хустинки. Вчителька запитала його, навіщо це. А він відповів: «Одна для носа, а інша – щоб витирати очі тим, хто плаче» [2, с. 281]. Емпатія – важливе поняття в гуманній педагогіці. Бажання допомогти іншим – хіба не любов? Тож звертаюся до дітей: «Сьогодні ми запитаємо себе: а чи ношу я, чи носиш ти у своїй кишені дві хустинки?».

Вважаю, що прекрасним є той урок, який проводиться не для дітей, а з дітьми. Тому мету і завдання формулюють самі учні (хочу дізнатися про те, чому Джонсі зневірилася; як листок може врятувати людину; чому Берман був таким дивним; очікую від сьогоднішнього уроку яскравих вражень і т.д.). Діти святі й чисті. Ми повинні їх огорнути відповідною атмосферою, де немає місця страху. Тому, мотивуючи учнів на успіх, ще перед уроком розклала перед кожним аркуші із зображенням кумедних тварин. У відповідний момент попросила перевернути листок. У всіх це викликало посмішку, зняло напругу.

Душею уроку можна назвати його епіграф. У нас це були слова О.Генрі «Треба бути людиною, незважаючи на всю жорстокість навколишнього світу, і це можливо». Запитую дітей, чи просто бути людиною в час, коли довкола жорстокість, аморальність. Діти відповідали по-різному, тож я одразу відчула, як вони мислять, і намагалася спрямувати далі урок в потрібному мені руслі. Це проблемне питання плавно перейшло до наступних: Чи бути людиною – це мистецтво? Берман – невдаха? Художник? Гуманіст? Відповідь на них даємо в кінці уроку. Щоб діти краще зрозуміли, що переживала героїня, уявили жорстокість містера Пневмонії, складаємо «Гронування»: добираємо з тексту епітети («недобрий чужинець», «крижані пальці», «старий бовдур», «замашні кулаки»). Розвинути любов до прекрасного допомагає хвилинка гармонії з природою, яка є джерелом творчості, натхнення й енергії (заплющіть очі й уявіть Неаполітанську затоку. Який колір був у вашій уяві?). Як одну із методик роботи використовую інсценізацію, яка допомагає дитині розкрити себе, проявити акторську майстерність, а глядачам дарує відчуття катарсису. Дівчатка на уроці перетілилися у Сью та Джонсі, яка рахувала опадаючі листки. Потім діти висловили свої думки з приводу того, чому Джонсі не бореться за життя.

Розвивати почуття емпатії – це завдання прийому «Коло думок». Часто помічаємо в нашому щоденному житті: важко сказати слова підтримки людині, яка цього потребує. Тож учні вчилися це робити («Люба Джонсі, не сумуй! Адже на тебе чекає Неаполітанська затока!» або «Я дуже хочу стати твоєю подругою й показати тобі своє руде кошеня, одужуй пошвидше!»).

Проявляючи свої здібності, ліцеїсти готують індивідуальні повідомлення, наприклад: розкрити символіку плюща. Дітям часто властиве нестандартне мислення, тому рольова гра «Розповідь мольберта» допомогла подивитися на

Бермана з іншої, предметної, точки зору. Учень у ролі мольберта розповідав про свого власника. Як перегук з осіннім мотивом новели даю завдання-валеохвилинку: скільки пташок ви бачите на картинці?

На уроці я увімкнула інтерв'ю, яке брали напередодні діти у фотографа, художника, актора, – людей, причетних до мистецтва. Вони давали відповідь на питання «Що для вас є шедевром»? Після цього учні ділилися своїми думками. Тож прийшло розуміння того, що шедевром може бути не тільки картина, виставлена в музеї, а й річ, зроблена із любов'ю, чи усмішка, добре слово, тобто те, що йде від душі. За словами Будди, «найважче мистецтво – це мистецтво творити добрі справи». Усім відома думка, що саме альтруїстичні люди будують світ. Малюнок листка не має мистецької цінності, але в контексті витвір Бермана – символ великого гуманізму й самопожертви. Свідченням того, як діти перейнялися долею героїв, як сильно їхніх сердець торкнулася ідея людяності, є творчі роботи учнів, які вони презентували на етапі вивчення нового матеріалу (кардмейкінг, ескіз і меморіальна дошка, власні шедеври).

Рефлексія показала, чи виправдані були сподівання учнів щодо цілей уроку, які вони ставили на початку.

Підбиваючи підсумки, згадую епіграф і говоримо про те, як він відображає нашу життєву дорогу. Які цінності ми вибрали сьогодні, у такий важкий час, щоб це дійсно була дорога до храму нашої душі?

Одна з учениць у вірші, складеному на уроці, написала такі рядки: «І ось по східцях паперових до небес я йду, збентежено тримаючи вітри». Це прекрасно, коли орієнтиром у житті дитини є ось такі паперові сходи: література, яка формує стійкі моральні принципи. Звернула увагу дітей на ключові тези уроку: нам потрібна докорінна зміна ставлення один до одного. Любити – означає бажати ближньому добра. За будь-яких обставин найвищим мистецтвом є мистецтво бути Людиною. Не конче писати книжку, картину. Усміхніться, відкиньте з душі зло. І не забувайте носити з собою другу хустинку.

На листочках плюща учні записали рису, яка, на їхню думку, повинна бути притаманна справжній Людині (добро, любов, справедливість, самопожертва, віра і т.д.). Застосовую індивідуальний підхід, оскільки кожна дитина – це світ у мініатюрі, тож домашнє завдання даю на вибір. Нехай прагнення до

прекрасного буде нашою повсякденною молитвою. «Не дозволяйте шуму чужих думок перебивати ваш голос серця» (Стів Джобс).

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколенко О.М. Великі пристрасті «маленьких» героїв О.Генрі. Зарубіжна література в навчальних закладах. 2001. №5. С.24-28.
2. О.Генрі. Дороги, які ми вибираємо, та інші оповідання. Київ: Знання, 2014. 206 с.
3. Ферреро Б. 365 коротких історій для душі. Львів: Свічадо, 2013. 456 с.

Гапон Леся Олексіївна,
кандидат філологічних наук, консультант,
Тернопільський комунальний методичний центр
науково-освітніх інновацій та моніторингу

АКТУАЛЬНІ ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

«Нова українська школа» – найпотужніша освітня реформа України, яка 2018 року ввійшла в повсякдення вчителів початкових класів, а з 2021 року активно імплементується в базовій середній школі. Одним із основних документів, що висвітлює концептуальні засади реформи і визначає розвиток освітньої галузі на найближче десятиліття, є Державний стандарт базової середньої освіти (2020). У ньому репрезентовано структурування змісту освіти за освітніми галузями; викладено перелік ключових компетентностей і наскрізних умінь, якими має володіти випускник школи; окреслено рівні навчальних досягнень, яких може досягнути учень завдяки сформованим у процесі навчання компетентностям. Компетентність у Концепції НУШ (2016) визначено як «динамічну комбінацію знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно проводити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [4, с. 17].

Формувати компетентності та визначати їх рівень сформованості можна лише шляхом залучення учнів/учениць до найрізноманітніших видів навчальної діяльності на уроці, адже лише беручи активну участь у здобутті знань, збираючи й опрацьовуючи інформацію, визначаючи й розв'язуючи проблеми,